



Ի Ր Ե Գ Ի Ր

ԵՐԵՎԱՆԻ, ԲԱՂԱՅԻՍԻ, ՏՆՏԵՍԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԿԱՆ

Տարեկան գինն է 120 դռ
Վեցամսեայ 65 "
Մէկ Ժամուցումը տողին 40 փարսյ է :
Ստորագրութիւնները կանխիկ են :
Ստորագրութիւնները ամեն ամսին 1 ին և
16 ին կը սկսին :

Դուրս երթալից լրագիրներուն ծախումն
ծախքը առնողին վրայ է :
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և
իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղ-
ղուի . և ասոյն ծախումն ծախքը խը-
կողին վրայ է :

ԲՈՂԱՅԻՍԻ ԳԵՂՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԿԱՆ

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Արեւմտեան տէրութեանց Ռուսիոյ ըրած չորս ա.
ռաջարկութիւններուն մերժութեան և Աւստրիոյ ու
Քրտիոյ տէրութեանց բռնած և բռնելիք ընթաց-
քին վրայ տեղեկութիւններ. - Ռուսիոյ կայսեր ԲԵ-
րուսիոյ թագաւորին խրատն նամակին միտքը : - Պաշ-
տիկի վրայից լուրեր : - Գաղղիոյ զորաց կտառնալը :
- Գաղղիացի Արեւելի իրիւկները նոր զօրք :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դաշնակցի զօրաց Գրքով մէջ ըրած գործողութիւն.
նորք : - Արշակի պատերազմը : - Սեւ ծովէն բերած
վերաւորներն ու գերիները : - Տրապիզոնէն գրուած
լուրեր : - Մարտադրարկի մէջ լուսնայախոտութեան
վրայ եղած նոր կարգադրութիւնը : - Պաշտօնաբաշ-
խութիւն :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արշակ : - Տրապիզոնի կամակայ և ծախուց
վիճակը :
ԳԵՂԱՅԻՍ : - Բաղնակի թագաւորին և Արշակի
խնամքի վրայից լուրերը : - Չորաժողով : - Եսթոնի
կայսեր մէկ յայտարարութիւնը :

ԵՍՏՈՆ : - Արշակի փախուստի մասին վրայ եղած
անորոշութիւնը :

ՍՊԱՆԻԱ : - Երկրի վիճակը : - Մայր թագուհւոյն
վերաբերեալ անորոշութիւններ :

ՊԵՆԻՆՍՈՒԼԱ : - Խառնութեան մը զարթոյն :
ՌԻՍԻԱՍԿԱ : - Չորաժողով : - Բաղնակի խնամքի
ըրած վերաւորական անորոշութիւններ :

ՅՈՒՆԱՍԿԱ : - Սահմանադրութեան տարեգրքին
հանդէս : - Անգղիոյ թագուհւոյն և Գաղղիոյ կայ-
սեր կողմէն գրուած նամակներ : - Թագուհւոյն հա-
մար Գերմանիա ծանուցարարութեան խօսք : - Բոլոգնա,
մին զաղաքից : - Գաղղիոյ զօրաց ձեռք առած վը-
րագրական միջոցները :

ՉԻԼԱՍԿԱ : - Ապստամբութեան շարունակելը :
- Ռուսիոյ դէմ պատերազմի հրատարակելու խօսք :

ԽԱՆԵ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՆՏԵՍԿԱՆ

ՍԿԵՐԵՆԻՍ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԿԱՆ

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳՐԱՄԵՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԿԱՆ

ԲԱՂԱՅԻՍԻ

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Արեւմտեան տէրութեանց Աւստ-
րիոյ ու Բրուսիոյ տէրութեանց հետ
համաձայնութեամբ Ռուսիոյ կառա-
վարութեան ըրած չորս առաջարկու-
թիւններուն չընդունելը՝ գերմանա-
կան տէրութեանց երկար քննարկում
խօսութիւններու նիւթ եղաւ, և վեր-
ջապէս Աւստրիոյ տէրութիւնը հաւ-
կրցած կ'երևայ, որ խաղաղութիւնը
նշեւել յայտը բոլորովին վերցած է, և
միայն պատերազմով պիտի կրնայ լուծ-
ւիլ աս ծանր վէճը :

Հետեւեալ յօդուածը՝ որ սեպտեմ-
բեր 4 թուով Վիեննայէն Ֆրանքֆոր-
թի լրագրին գրուած է, աս կարծիքին
հաստատութիւն տալով, Բրուսիոյ տէ-
րութեան Արեւմտեան տէրութիւն
ներէն ու Աւստրիոյն գտնէ բարոյա-
պէս բաժնուորներն հաւանական չըլլալը
կը ցուցնէ :

Կորչաքոֆ իշխանը (սպարապետին
եղբայրը) իմացուց, որ Ռուսիոյ կա-
ռավարութիւնը պարզապէս կը մերժէ
Արեւմտեան տէրութեանց Աւստրիոյ
ձեռք իրեն ըրած չորս առաջարկու-
թիւնները, Այս առաջին հետեւու-
թիւնն ան է որ պատերազմը պիտի չա-
րունակի, և միայն անոր ընթացքին
կախում պիտի առնենան Արեւմտեան
տէրութեանց տեքէն առաջարկելը
խաղաղութեան պայմանները :

Երկրորդ հետեւութիւնն ալ աս է,

որ աս չորս առաջարկութիւնները Ռու-
սիոյ տէրութեան ընդունել տալու համար
Աւստրիոյ ըրած ջանքը ընդունայն է-
լաւ, և Վիեննայի կառավարութիւնը
նոր փորձ մ'աւելնելու ամենին պատ-
ճառ մը չունի : Ինչհանուր խաղաղու-
թիւնը հաստատելու համար ինչ որ
կրնար նէ ըրաւ :

Աւստրիա աս նպատակին հասնելու
համար խաղաղական միջոցները սպա-
ռեց : Իր սեպտեմբեր օգոստոս, Գեր-
մանիայի օգոստոս, բոլոր Եւրոպայի օ-
գոստոս կը պահանջէ, որ Ռուսիայէն
ուղուած ապահովութիւնները բռնու-
թեամբ ձեռքէն առնուի, ինչու որ
կամային տալ չուզէր, և ասանկով Օս-
մանեան կայսերութեան դէմ բռնած
վնասակար քաղաքականութեանը վրայ
սոր կոխած կը ինչայ : Ռուսիոյ մեր-
ժած չորս առաջարկութիւնները Եւ-
րոպայի ընդհանուր կամաց յայտարա-
րութիւնն են, ըստ որում Բրուսիա ալ
չատ վրայ առաւ Ռուսիոյ, թէպէտ և
խիստ բարեկամական կերպով, որ ան
առաջարկութիւնները ընդունի իբրեւ
հիմն խաղաղական խօսակցութեանց,
և Աւստրիոյ պէս՝ Բրուսիա ալ Ռու-
սիոյ ու չաղաղութիւնը հրաւիրեց իր
միտքը զբաղին անհաշուելի հետեւանք
ներուն վրայ :

Երբ, աս խօսակցութեանց վերա-
բերեալ գրութիւնները Գերմանական
դաշնակցութեան մեծ ժողովին յանձ-
նուիլը՝ խաղաղութեան աս չորս հիմ-
րուն որոշակի հաւանութիւն տալ է :
Ռուսի մեզի անհնար կ'երևայ, որ Բրու-
սիա աս չորս առաջարկութիւնները
թողու՝ միմիայն Ռուսիոյ մերժելուն
համար : Թէ որ Բրուսիա ասանկ միտք
մը ունենար, աւելի խոհեմութիւն և
մանաւանդ անկեղծութիւն ըրած կ'ը-
լար թէ որ Ռուսիոյ չ'առաջարկէր որ
զանոնք ընդունին :

Գաղաքականութեան մէջ սկզբան
մը վրայ հաստատ կ'երևալ ու անոր հա-
մաձայն վարուիլը բարեմանութիւն մըն
է, որ ամեն տէրութիւն պէտք է խնամով
պահէ : Ուրեմն Բրուսիա պէտք է որ
մինչեւ վերջը Ռուսիայէն պահանջէ
անանկ երաշխաւորութիւններ, որ կա-
րող ըլլան Եւրոպայի ապահովութեան
պայպիսի գծուարութեանց նորոգուե-
լուն դէմ :

Մէկը չկրնար կարծելու հաւատալ,
որ Պէտերսբըրգ մէջ ըսուի, թէ « Մենք
կրցածնուս չափ աշխատեցանք Ռու-
սիոյն համադրել, որ իրեն առաջար-
կուած խաղաղութեան չորս հիմքերը
ընդունելով գեպտանախօսութեան գոռու
բանայ, բայց Ռուսիա չընդունեց :
Արգարե կը ցուէնք աս բանին վրայ,
բայց ամենին յանձն չենք առնել ա-
նոր հետ աւերելը » :

Մանկ կարծիք մը ընելը թէպէտ
անհաւատալի է, սակայն թէ որ ստու-
գիւ Պէտերսբըրգ մէջ ասանկ մտածուէր
էր և կը մտածուէր, ուրեմն անկեղծու-
թեամբ չէ եղեր մարտ ամսին մէջ
Բրուսիոյ տէրութեան Ռուսիոյ խրատ
տալը՝ որ արեւմտեան տէրութեանց
առաջարկութիւնները ընդունի. ան
կեղծութեամբ չէ եղեր ապրիլի դաշ-

նաղրութիւնը յունիս 12 և օգոստոս
13 ին ծանուցարկներն ստորագրելը :

Բայց որովհետեւ մենք չենք ուզել
և չենք կրնար Բրուսիոյ քաղաքակա-
նութեան անկեղծութիւնն ու ճշմար-
տութիւնը ուրանալ, կը յուսանք ամե-
նամեծ փառահաւթեամբ, որ Բրուսիա
համաձայն կը գործէ այն զգացմանց,
որով արեւմտեան տէրութեանց ու
Աւստրիոյ զբաղ խաղաղութեան չորս
հիմքերն հաւանութիւն տուաւ :

Հետեւեալ լուրերը՝ որ Վիեն-
նայէն սեպտեմբեր 6 թուով Անգղիոյ
լրագիրներուն գրուած են, կը ցուց-
նեն, որ Աւստրիա աւայժմ արեւմտեան
տէրութեանց զէնքով գործակցութիւն
ընելու գիտաւարութիւն չունի :

Վիեննա 6 սեպտեմբեր :

« Այսօր պաշտօնէից ժողով եղաւ
վեհափառ Յովսէփ Ֆրանչիսկոս կայ-
սեր նախագահութեամբ : Աս ժողո-
վին մէջ վճռուեցաւ, որ արեւմտեան
տէրութեանց Աւստրիոյ միջնորդու-
թեամբ Ռուսիայէն պահանջած ա-
պահովութիւններուն մերժուիլը պա-
տերազմի առիթ չկրնար համարուիլ :
Այսու ամենայնիւ Աւստրիա՝ ապա-
հովութիւններուն պահանջուիլը խա-
ղաղութեան հաստատութեան և բա-
ղաքական հաւատարմութեան ան-
խախտ մնալուն հարկաւոր ճանչնալով
միշտ պիտի պաշտպանէ : Աս այժմ,
դաշնակցի տէրութեանց Սեպտեմբեր
դէմ ըրած գործողութեանց վախ
ճանին պիտի սպասէ ճիշդ չեղարու-
թիւն մը պահելով » :

Գերմանական լրագիրներուն խօս-
քին նայելով, Ռուսիոյ կայսեր աս օ-
րերս Բրուսիոյ թագաւորին խրատն
ինքնագիր նամակին միտքը՝ Բրուսիոյ
թագաւորին առաջարկել է եղեր, որ
տեղ և ժամանակ որոշելով մէկմէկու
հետ տեսնուին հարկաւոր խօսակցու-
թիւններ ընելու համար :

Պոմարսուտի առնուիլը կերեւայ
որ Պալմիրի մէջ պատերազմական դու-
ծողութիւններուն վերջ տուաւ աս
տարի :

Գաղղիական Բոնափիլի-փոնէլ լրա-
գիրը կը ծանուցանէ, թէ Գաղղիոյ կա-
ռավարութիւնը իմաց տուաւ Շէր-
պուրիի նաւարանին, թէ հոկտ. 5էն
10՝ Պալմիրի գաղղիական զօրքերը Գաղ-
ղիա պիտի մանան 46 նաւով : Այն առ-
գարարութեամբ կը ծանուցանէ նա-
եւ, թէ զօրքերը ցամաքը ելելէն ե-
տեւ՝ նաւերուն մէկ մասը Շէրպուրի
պիտի մնայ, մէկ մասը Պրէսթի նաւա-
րանը պիտի երթայ :

Անգղիոյ լրագիրները Պալմիրիէն
հետեւեալ լուրերը կը հրատարակեն :

« Տանձիկէն սեպտեմբեր 4 թու-
ով գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ,
թէ սեպտեմբեր 2 ին իրիւկներ՝ գաշ-
նակից զօրքերը Պոմարսուտի բերդե-
րէն մէկը փառօքով նետեր են : Հը-
գեհը ան աստիճան մեծ է եղեր որ

մինչեւ 30 մըն հեռուէն տեսնուե-
րէ : Այս բերդը երկու օր երկու գիշեր
այրեր է : Գաղղիացւոյ բոլոր զօրքերը
անմիջապէս Գաղղիա պիտի դառնան :
Ռուսաց չօգեհաւ մը պատգամաւորի
գրոշակաւ Արսուտի անգղիական
նաւախու մըն մէջ երկաթ նետած էր
սեպտեմբեր 2 ին :

Օգոստոս 20 ին Հէլսինկֆորսէն
մեծ շոգեհաւ մը գուրս եղաւ դէպ ի
Բրանշթատ : Անգղիական յօդաւր
նաւը անոր վրայ երթալով պարտաւ-
րեց նորէն Հէլսինկֆորս փախչելու :
Իմպերալ և Տիֆթեյն շոգեհաւները
մինչեւ Բրանշթատ գալին : Ռուսիոյ
հանգարտ նաւածէն Հէլսինկֆորսի ու
Բրանշթատի մէջ :

Իրիւկի ծոցին առջև կեցող անգ-
ղիական նաւէ մը օգոստոս 24 թուով
գրուած նամակ մը հետեւեալ լուրը
կուտայ :

նոր գաղղիայի զորք մօտ օրերս Արեւելք պիտի գան :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս որ նախընթաց թուով ծանուցինք, Անգղիական Պաշտպանական Երկրաւարները իրենց լուր բերաւ, թէ գաղղիացի զորքերը Լաւի-Վալէի ծովեզերքը իջնալէն ետեւ, գունդ գունդ եղեր, Անգլո-թուրք ճամբան բռնեցին, և երկու ռուսի սուրհանգակ դարձուցին էին, որոնց մէկը Օսթաա և միւսը Անգլո-թուրք լուր կը տանէր, թէ Անգլո-թուրք մէջ եղած 65 հազար պահապան զորքը քօլեռայէն 45 հազարի իջեր էր, և թէ որ շուտով նոր զորք ու պաշար չը իրկուի, քաղաքը երկար գիմանալու կարող չէ : Գաղղիացի զորքերը նաեւ հարկւր սայլ ալիւր դարձուցին էն, որ Անգլո-թուրք պահապան զորքերուն կերթար : Գլորմի բնակիչները մեծ ուրախութեամբ ընդունեցին էն գաղղիացի զորքերը :

Ուրբաթ օրը Գաղղիական Մարտիկա ու Քաղաքային զորքերը գալով հաստատեցին գաղղիացի զորաց Անգլո-թուրք զորքի վրայ երթալը :

Շաբաթ օրը առտուան ժամը երեքին միջոցները Գաղղիական Օրէնօ զորքերը մայրաքաղաք լուր բերաւ, թէ անցեալ չորեքշաբթի (սեպտեմբեր 8/20), Անգլո-թուրք պահապան զորքերը 45 հազար հոգի քաղաքին պահպանութիւնը 15,000 ծովային զօրաց յանձնելով, իրենք տմբող գնդակներ էն 100 թնդանօթով, և գաղղիացի զորաց վրայ քայլելով Ամա գետին քով անոնց դէմ եկին էն :

Ուստի բարձր լեռները բռնելով Անգլո-թուրք բերդին մօտ, ժամանակ ունեցեցին էրկու կարգ պահանջ շինելու :

Գաղղիացի զորքերը առաջ քաշելով և Անգլո-թուրք բանակին աջ թեւը Ռուսաց հետ պատերազմի բռնուելով, զանազան Գաղղիացի բանակին ձախ թեւին վրայ քշեցին ձգեցին էն, ուրով Ռուսները երկու կողմէն մէջ տեղը մնալով խիստ մեծ կորուստ ըրին էն :

Երկրին ծուռ ու մուռ դիրքին պատճառաւ գաղղիացի զօրաց աջ թեւը իր թնդանօթները աղէկ չէ կրցեր բանեցնել :

Յարձակումը գրեթէ ընդհանուր ըլլալով և Ռուսները սաստիկ հարածուելով, հինգ ժամ պատերազմէ ետեւ, Գաղղիական զօրաց զօրաց երրորդ բաժնիները սուղներով (սիւն կիւ) իրենց վրայ ինկած ժամանակին պարտաւորուեցին պահանջներուն առաջին կարգը թողելու :

Գլխաւորապէս Օւսալները վերջին ատիժան աներկիւղ եռանդով Ռուսաց ետեւէն ինկին էն :

Ռուսի կայսերական թիկնապահ զորքերէն 12 հազար հոգի ջարդուեցին էն, մնացածը զարմանալի բաշտութեամբ պատերազմէ ետեւ կարգաւ երկրորդ պահանջները քաշուեցին էն :

Թէ որ գաղղիացի բանակները ձիաւոր ունենային շատ գերի պիտի բռնէին :

Այնքա լինոյ մարտախոր անձամբ կը հրամայէր ուս մեծ պատերազմին մէջ :

Ռուսաց կորուստը խիստ մեծ եղեր է : Իսկ գաղղիացի զորքերը 3,000 մեռեալ ու վիրաւոր ունեցին էն :

Գաղղիացի Քանթալեզ զօրապետը ուսէն վիրաւորուեցին է, թոմաս զօրապետն ալ աղղիէն զարնուելով, մայրաքաղաքը բերուեցաւ Օրէնօ շուգեհաւով ու Պէյօղլուի զինուորական հիւանդանոցը տարուեցաւ :

Օրէնօ շուգեհաւին ճամբոյ ելած

ատենը լուր առնուելով, թէ Ռուսաց նաւատորմիկէն քանի մը նաւ Անգլո-թուրք զօրքն դուրս ելեր էն, անմիջապէս միացեալ նաւատորմիկներէն շուգեհաւներ իրկուեցին էն անոնց ճամբան կրաւրելու որ ետ չկրնան դառնալ :

Կըսեն թէ Ռուսները գիտաւորութիւն ունին եղեր միացեալ նաւատորմիկները Գլորմի ծովեզերքէն հեռաւորներով բացը ձգելու, որ իրենք առգին պաշարակիր նաւերուն վրայ իսնան ու այրեն : բայց առ հաշիւներն շուտով պարագն եկեր է :

Երբէն եկած լուրերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կ'աւելցնեն առ պատմութեամբներուն վրայ :

45 հազար ռուս Մէնչիքով իշխանին առաջնորդութեամբ և թնդանօթներու ահալ բազմութեամբ սեպտեմբեր (սարգ) լեռներուն վրայ բանակ դրած կարգ կարգ հազարներ պահանջներ շինեցին անոնց ետեւէն : Երբ իրենց գունդերը գիղեր էին : Գաղղիացի զորքերը երկրին գիղաւորութեամբ պատճառաւ 30 հազար հոգիէն աւելի չէ կրնար զէմ հանել, առաջին անգամ հրացանները պարզելէն ետեւ, Օւսալներն ու Պիլոտացիները սկսան լեռներէն վեր գիղել, կարկուտով պէս տեղացած գիտակներուն ու ռուսներուն մէջէն, և առանց վայրկեան մը արգիլուելու ռուսի կայսերական պահապան զօրաց աներկիւղ գիմանալութեան, թնդանօթն ամեն կողմէն կորել սկսան սուղներով (սիւն կիւ) :

Գաղղիացի գունդերը թնդանօթն կրակին ուղղակի դէմ ըլլալով, ամենէն աւելի անոնց կորուստ կրեցին : 95 հրամանատար սպայ և 1800 զօրք մեռաւ ու վիրաւոր ունեցան : Գաղղիացիները երեք հրամանատար ու 260 զօրք մեռան, 54 հրամանատար և 1100 զօրք ալ վիրաւորուեցան : Օսալներն կայսերական զօրքերը 351 հոգի մեռած ու վիրաւոր ունեցան :

Իսկ Ռուսները 12 հազարի չափ մեռեալ ու վիրաւոր ունեցան : Այլ վերջիններէն 2,500 վիրաւոր պատերազմին գաշտը մնալով գերի բռնուեցան, որոնց մէջ երկու զօրապետ կայ Չիքա-նօֆ ու Վոքիօֆ :

Գաղղիացի բանակները թնդանօթն բանակին տիրելով, 9 թնդանօթ անթիւ հրացան և ուրիշ զենքեր և պատերազմական սպաններ եւս և Մէնչիքով իշխանին կառքը որուն մէջ շատ պէտքի թուղթեր կային, ձեռք անջուցին :

Այլ յաղթութեան լուրը շաբաթ օրը մայրաքաղաքը գալուն պէս կայծակի արագութեամբ ամեն կողմ տարածեցաւ, և բոլոր օրը ամենուր խօսակցութեան նիւթ եղաւ :

Երբ իրկուեցին ամեն կողմէն թնդանօթներ արձակուելով, և հրաւիրաւորութիւններ ըլլալով կարծուեցաւ մայրաքաղաքին մէջ, որ Անգլո-թուրք առնուեցին է, և փողոցները բաղնալութեամբ լեցուեցան : Երբ իրենք օրը մայրաքաղաքին նաւահանգստին մէջի բոլոր նաւերը գրօշակներով զարդարուեցան և նորէն թնդանօթներ արձակուեցան ի պատիւ Ալիայի փառաւոր յաղթութեան : Իրկուեցան ալ տեղ տեղ հրախաղութիւններ եղան :

Երբ իրենք օրը անգղիական իշխան շուգեհաւը Սեւ ծովէն մայրաքաղաքը եկաւ 400 վիրաւորեալ անգղիացի զօրք բերելով, որոնց մէջ 14 հրամանատար սպայ կային :

Երկուշաբթի երեքշաբթի և երէկ ալ ուրիշ շուգեհաւներ եկան անգղիացի, գաղղիացի ու օսմանեան վիրաւոր զօրքեր և գերի բռնուած ռուս վիրաւոր բերելով : Այնչէս հիմա բերուածներուն թիւը 2000 էն աւելի է, որոնց մէջ 400 ը ռուս էն :

Տրապիզոնէն սեպտեմբեր 4/16 թուով հետեւեալ լուրերը կը գրեն :

« Պաթմալի շուգեհաւը և Լըզրու մի սուրհանգակը Կարսի ու Չիւրիւք Սուլի բանակներուն վրայօք լուր մը չեկրին :

Սուլի միջոցով փաշան անհամբերութեամբ կ'սպասուէր : Այս անհամբերութեամբ պատճառն է գլխաւորապէս հիւանդանոցներուն անկարգութիւնը, զօրաց տրուած ուտելիքներուն և հացին գէշ շուրթիւնը և անկանոնութիւնը :

Տէրութեան պաշտօնատարներէն ու գործակալներէն շատերուն կաշառասիրութեամբ, թանկիմաթի օրէնքներուն անգործադրելի մնացած ըլլալուն, և մեծամեծ գէշութիւններն ու անկարգութիւնները վերցնելու համար նոր օրէնք մը հաստատուելու նըկատմամբ օգոստոս 25 ին ելած կայսերական խաթմաթի - Հիւմայունը - մեծ գոհութեամբ լուրեցաւ առ երկրիներուն բնակիչներէն :

Այնչէս Պաթմալի պաշտօնեաները փութալու են գլխաւորապէս Անատոլի մէջ, օսմանեան և ռուսի սահմանագլուխներուն վրայ, Պաթմալի մէջ և միւս լեռնային կարս ու Պաշաղիտ, արգարտներ լուսաւորեալ ու բարի պաշտօնատարներ ու գործակալներ իրկուելու :

Անատոլի Անատոլի բանակը կարող կ'ըլլայ շուտով կարգի մտնալու, և երկրին բնակիչները արգարութիւն և իրաւունք գտնալու փոխ ըլլալով, երկրագործութիւնն ու վաճառակաւ նուրիւր տարածելու աներկիւղ ձեռք կը գտնեն :

Թէ որ Անատոլի բնակիչները ուրախութեամբ ընդունեցին նոր հրաւիրակուած կայսերական խաթմաթի Հիւմայունին լուրը, և թէ որ իրենց սրտին մէջ քաղցր յոյսեր ծագեցան, արգեօք սրտի պիտի օրհնեն մօտաւոր ապագայի մը մէջ իրենց վեհանքն և հայրենիքն Տէրութեան Պաթմալի խաթմաթի - Այնչէս կայսրը, որ ամենաճանր պարագաներուն մէջ բոլորով սրտի կը զբաղի իր հոգատարներուն բարօրութեամբ և անկարգութեանց վերանալուն :

Երբ թուականով նաեւ հետեւեալ լուրը կուտան Տրապիզոնէն :

Լըզրու մի սուրհանգակը երէկ հասնելով ցաւալի լուր մը բերաւ :

Ըստ սմանց 3000 ձիէ բաղկացեալ մեծ կարաւանը որ օգոստոս 19 ին Լըզրու մէջ Դալիէթ (Թէվրիզ) կերթար, Պաշաղիտի մօտերը ռուսաց խաղաղութեան բռնուեցին է : Ռուսները կը սեն թէ յիշեալ կարաւանէն 800 ձի բռնուեցին էն : Անոնց որն որ ըլլայ չետակը, առ լուրին վրայ Պարսկաստան ապրանք իրկուելու բոլոր գործողութիւնները գաղղիացի և ճամբաներուն ապահովութեան յոյսերը կորան :

Ռուսներուն Պաշաղիտ մտնալէն և Յէրիք Մէլիֆ փաշային Վան քաղաքէն ետքը հարկ էր որ Լ. Պօլէն միւշի մը իրկուէր Պաշաղիտ, քաղաքակն և զինուորական կառավարութիւնը մէկէն վրան ունենալով, ժիր ու խոհեմ միւշի մը, որ Պաշաղիտի կառավարութիւնը կարգի գնէր, աւաղակութիւնը ջնջէր, և խաղաղութեամբ հալածէր, որոնք ճամբաները բռնէր կարաւաններն ու ճանապարհորդները կը կողոպտեն :

Պէտք է փութալ գարման տանիլ առ գէշութեան, և երկրին դժբաղդ ժողովուրդները նեղութենէ ազատելու :

Ինչպէս որ տէրութեան պաշտօնական լրագիրը ժամանակին ծանուցեր էր, կայսերական հրովարտական քսան լուսնայափոխ (մուսաֆէր) ընտրուած էր, որոնք մայրաքաղաքին

յարմար տեղերը խանութ բացած 100 զուռուշնոց թղթագրամ պիտի աւրէին, տասը զուռուշն մանրութեւն նացածը տասնոց քսանոց թղթագրամ լուր ալ տասը զուռուշն մանրութեւն տասը զուռուշնոց թղթագրամ պիտի տային : Այս փոխանակութեւն մէջ հրաւան եղած էր իրենց, որ տասը զուռուշնոց մանրութեւն 30 փարա գլուխ առնեն, բայց թղթագրամի փոխարէն թղթագրամ առած ատենին գլուխ առնելը արգիլուած էր :

Այս կարգադրութեամբ միւս լուսնայափոխներուն գոյուելը հարկ ըլլալով, և անոնք ալ ասիէ իրենց փաստ ըլլալը ծանուցանելով, զանոնք վաւան ազատելու և միանգամայն իրենց արհեստին գործածութեանը դիւրութիւններ տալու համար որոշուեցաւ, որ լուսնայափոխներուն թիւը վաթսուհի հասնի հետեւեալ պայմաններով :

Վերջիշեալ տասը զուռուշն 30 փարա գլուխը տասը փարա ալ պիտի պակսի : հետեւաբար, ասիէ ետքը տասը զուռուշն մանրութեւն համար միայն 20 փարա գլուխ պիտի առնեն :

Իրենց առուտուրը պիտի ըլլայ թղթագրամ փոխել, հին դրամներ, նոր մանր փարաներ, վրան Պարսիկի խօսքեր գրուած սիկիներ և ուրիշ աստեղի բաներ առնել ծախել : Անոնք որ աւելի գլուխ առնեն, կամ հաստաբախտութեան փաստակար առուծախներ ընեն, անմիջապէս

ընդունելու թիւն ըստ անոնց: Սե-
հափառ հիւրը նոյն իրիկներ Պուլ-
եհն մեկնեցաւ: Հետեւեալ օրն ալ
սեպտեմբեր 5, Նիգիւլի վեհափառ
թաղուհայն ամուսին լալերթ իշխա-
նը Պուլներ հասաւ, և վերջին աստի-
ճան սիրով ընդունուեցաւ վեհափառ
Նաբոլէան կայսրէն:

Բարձրագոյն իշխանը 3 օր Պու-
լներ կենալէն ետեւ, սեպտեմբեր 8 ին
մեկնեցաւ: Բարձր ժողովուրդը ետեւ
գաղթին աղաղակներով ողջունեցին ա-
նոր գալն ու երթալը: Կայսրը մինչեւ
նաւը յուղարկուող գնաց: Իշխանին
նաւը մտած ժամանակը՝ ժողովուրդը
քանի մը անգամ կոչեց Վաղիւս, կոչե-
ցաւ Նիգիւս, պուսպին: Սեպտեմբեր 10
գիշերը, Նաբոլէան կայսր և լե-
պերթ իշխանին համար ալ դառ զատ
կոչեց կանչուեցաւ:

— Սեպտեմբեր 10-ը կայսրա-
կան հրովարտակ մը կը հրատարակէ,
որով 1853 ին վիճակաւ ընտրուած ե-
րիտասարդ զօրքերէն ետ մնացածները
զինուորական ծառայութիւն կը կոչուին:
Եւ անորէնու թիւնը 1847 ին ժողովու-
ած զօրքերէն ժամանակը լրացած ըլլալով
արձակուածներուն տեղը ընցընելու
համար է՝ կ'ըսէ վերջիշեալ հրովար-
տակը:

— Սեպտեմբեր 10-ը կայսրը հետեւեալ
յայտարարութիւնը ուղղեց Պուլներ
մէջ պարտաւորուած զօրքերուն:

«Օրականը:

«Եւ հիւսիսային բանակին հրա-
մանատարութիւնը ձեռք տունելու ե-
կած ժամանակ, որուն մէկ բաժինը
աս օրերս Պալմիրի մէջ պայծառա-
ցաւ, կը պարտաւորիմ արդէն ձեռք
գողցուլ: Վասն զի երկու ամիսէ ի
վեր զուարթութեամբ կրեցիք ան ա-
մեն աշխատութիւններն ու կարտա-
թիւնները, որ ասանկ բաղմամբ զօ-
րաց մէկ տեղ ժողովուրդին անբա-
ժանելի կերպով կրցէն:

Իմանկ կաղմբու փորձը պատերազ-
մի ամենէն աղէկ վարժութիւնն է,
ինչու որ պատերազմին ճիշդ պատկե-
րին է: Բայց ամենուն ալ օգտակար
ըլլալու համար, պէտք է՝ ըլլալիք շարժ-
մանքներուն պատճառը ամեն մէկուն
հասկըցնել:

Ինքնութիւն բանակ մը՝ սպերու-
համար՝ պարտաւոր է բաժնուելու:
այսու ամենայնիւ պէտք է, որ պատե-
րազմի գաղթի մը վրայ շուտով միա-
նայու կարող ըլլայ: Եւ մեծ հաւաք-
ման մը առաջին գիշերութիւններէն
մէկը: Կայսրը (Նաբոլէան Վ.) կ'ըսէր,
թէ այն բանակը՝ որուն զանազան մա-
սերը չեն կրնար քան և չորս ժամու-
մէջ որոշեալ կէտի մը վրայ ժողովուրդ
անկարգ է: Սեր բանակը ետեւիկին մը
կը ձեռքընէ, որուն գագաթին է Սէնթ
(Օմեր) և խորհիւրը կը տարածի լեռն
ընթացքէն մինչեւ Սեպտեմբեր: Եւ ե-
ւանիկներն խորհիւրը ու թը փարսախ
երկայնութիւն ունի, ու բարձրու-
թիւնը տան երկու փարսախ երկայ-
նութիւն: Բարձր զօրքերը կրնան քան
ու չորս ժամու մէջ ետեւիկին որ և
կցէ կէտին վրայ ժողովուրդ: Եւ գոր-
ծողութիւնները զիւրութեամբ կը
կատարուին: Թէ որ զինուորը քաղա-
վարժութեամբ ըլլայ, թէ որ իր ուսուցիչ-
ներն ու պատերազմական պաշտօնները
զիւրութեամբ տան, թէ որ ամեն
մէկ գունդերուն հրամանատարները՝
զինուորական հրահանգները ճամբան
պահել տան, թէ որ տարբեր ճամբա-
ներէ գացող զանազան խումբերը եր-
կիրը աղէկ ձանձնան ու մէկ մէկու
հետ հազարգակցիլ չդադարին, վեր-
ջապէս թէ որ ամեն մէկ զէնք՝ ուրիշ
զէնքի մը ընթացքին արգելք չըլլայ
բաղմամբ ձիւրուն ու կառքերուն
շփոթութեամբ մէջ: Օրքերը նշան
տեղաւոր տեղը հասնելուն պէս, պէտք

է ամեն բանի տեղեկանալ, զինուորա-
կան կերպով ինքզինքը պահպանել,
գիշերը հսկողութիւն ընել:

Նա ասորք են ձեր կատարելը
պարտաւորութիւնները: Ուրեմն ա-
ռանց խօսելու պատերազմի և զինու-
րական արհեստին գործողութիւննե-
րուն վրայ, կը տեսնանք, թէ ինչպէս
ամեն բան պատերազմի արհեստին մէջ
իրարու հետ կապակցութիւն ունին,
և թէ ինչպէս ամենէն պարզ ու պը-
տիկ հանգամանք մը ընդհանուր յա-
ջողութեան կը նպաստէ:

Օրականը, ձեր գլուխը դրած
փորձառու զօրապետներ և ձեր սրբ-
տին մէջ լիազօր անձնակազմութիւ-
նը՝ պիտի գիւրացնեն ինծի հիւսիսա-
յին բանակին հրամանատարութիւնը:
Դուք իմ վստահութեան արժանի պի-
տի ըլլաք, ու թէ որ պարագաները
պահանջեն, հայրենեաց կոչմանը պա-
տասխանելու պարտաւոր պիտի ըլլաք:»

Պուլներ. 1854 սեպտեմբեր 2

ՆԱԲՈԼԵԱՆ

ԱՒՍՏԻՒԱ: Սեպտեմբեր 10-ը կայ-
սրին մէջ հրատարակուած հրովարտակ
մը իմաց կուտայ հատարակութեան,
թէ աղբային փոխառութեան ստորագ-
րութիւնները 450 միլիոն ֆրանքին անց-
նելով, հինգ տարուան մէջ ստակ-
ները պիտի համրուին: Առաջին մասը
ամսոյ 30 ին պիտի արուի:

ՍՊԱՆԻԱ: Կառավարութիւնը հառ-
տառ դիտաւորութիւն ունի խռովա-
րարները զսպելու: Գաւառներուն
մէջ խռովութիւնը կը շարունակուի:
Լեւոն տեղ որոմիացան գրութիւններ
տարածուած են, բայց աւելի հետե-
ւորներ կը գտնան Լեւոնի, Սպանի
Քաթիոնի, Սալազարի և Պարսէլոնի
մէջ:

Ստորիտի մէջ ապստամբութեան
ժամանակը հաստատուած առ ժամա-
նակեաց կառավարութեան ժողովը՝ որ
կառավարութեան օժանդակ խորհրդա-
կան ատենի փոխուած էր, բոլորովին
լուծուեցաւ:

Գաղղիական Սեպտեմբեր 10-ը
կուտայ, թէ Սարի — Քրիսթինէ մայր
թագուհայն բոլոր ունեցածները կըն-
քոյ տակ գրուեցան, և տեղութեան
գանձէն անոր արուած ռոճիկը դադա-
րեցաւ:

Եւ անորէնու թիւնը տեղութեան
պաշտօնականները ըրին և չէ թէ իշա-
պէս թագուհին և ասոր համար երած
հրովարտակը միայն պաշտօնէից ստո-
րագրութեամբն է. որովհետեւ, իզա-
պէս թագուհին յանձն չէ առեր կըսեն
իր մօրը գէմ երած հրովարտակներն
ստորագրել:

ՊԵՆՏԻՆԻԱ: Զօրքերն ու հայրին
սղաթութեամբ պատճառաւ քանի մը
գաւառներու և Պրիւսիոյ մէջ խռո-
վութիւն ելաւ, բայց կառավարու-
թիւնը շուտով զսպեց:

ՌՈՒՍԱՍԱՆ: Սեպտեմբեր 10-ը
բարութիւն հանեց, թէ պահետի բա-
նակը կատարելագոյն կարգի մը իրա-
հարկուոր եղած է: Հրովարտակով
մը հրաման ըրաւ, որ կայսրութեան
արեւմտեան գաւառներուն բնակիչ-
ներէն 1000 էն 10-ը զինուորութեան
առնուի: Եւ տասներորդ զօրածո-
ղովն է որ կ'ըլլայ նոյն գաւառներուն
մէջ:

— Եւ հաստատի սահմանադրութիւն
Լեւոնի ընդ Վաղիւս լրագրին կը գրեն
թէ, Նաբոլէան իշխանը որչափ որ պա-
տերազմի թաղերն քաղուած տէն են,
պարտաւորութեան պաշտօնը վրան
ըլլալով՝ Ռուսաց պատերազմական գոր-

ծողութիւններուն վրայ մեծ ազդե-
ցութիւն ունի:

Իր խորհրդովն է որ Եւ հաստատի
ռոմաճիկ զօրքերը Վատարակի իւր
կուեցան, ուր անոնց ներկայութիւնը
Ռուսի զօրաց քաջալերութիւն կրնայ
տալ: Սեպտեմբեր 10-ը ձամբայ պի-
տի ելլէ Շարքի զօրապետին հրամանին
տակը, և կըսուի թէ անոնց ետեւէն
Իանիւթի զօրապետին հրամայած
գունդն ալ Վատարակի պիտի երթայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ: Սեպտեմբեր 8 սեպտեմ-
բեր: 1843 սեպտեմբեր 3 ին Յունաս-
տանի մէջ սահմանադրութիւն հաս-
տատուելուն համար եղած յեղափո-
խութեան տարեգրածը աս տարի մեծ
հանգիստի կատարուեցաւ Սեպտեմ-
բեր 8-ը: Թագաւորն ու պաշտօնականները
եկեղեցի գացին ան օրը եղած կրօնա-
նական հանգիստներուն ներկայ գլու-
նուելու:

Նիգիւլի վեհափառ թագուհին և
Վաղղիացաց վեհափառ կայսրը բարե-
կամական նամակներ գրեցին Պալմի-
րայի թագաւորին և Յունաստանի Օ-
թոմ թագաւորին, յոյս ցուցնելով թէ
Յունաստանի գործերը այսուհետեւ կը
շարկուին:

Կրտսէն, թէ Յունաստանի Սեպտեմ-
բեր 8-ը Վեհափառ թագաւորին հետ
գաղութիւն պիտի ընէ:

Քօլեան բոլորովին գաղաւթ է
երկրին մէջ:

Կը կարծուի, որ Պ. Քանտուրի-
թին Յունաստանի գետնան պիտի գայ
Կ. Պօլս, թէ որ աս երկու տեղու-
թեանց մէջ յարաբերութիւնները վե-
րահաստատուին:

Խուլմը մը Վաղղիացաց զօրք Սե-
պտեմբեր 8-ը յունարէն լեզուով և ու-
սական հոգով գրուած Վաղ անուն
լրագրին հրատարակին տունը կոխե-
լով, ստորագրական գործիքները վեր-
ցուցին Պրիւսի տարին: Հրատարա-
կին ալ Քիլիման անուն՝ բռնեցին ու
Վաղղիացաց ծովապետին նաւը տա-
րին, ուր պատերազմական ատենի մը
առջեւ պիտի գատուի:

Նամակաւ ուրիշ Յոյ անուն լրագ-
րի մը հրատարակիլը փնտռեցին որ ան
ալ բռնեն, բայց անկա ժամանակին
իմանալով կրցաւ փախչիլ:

Ռուսի Վաղղիական զօրաց խումբ
մըն ալ Յունաստանի տեղութեան թըն-
դանօթարանը գրաւելով, անոր պահ-
պանութիւնը վրան առաւ:

ՉԻԿԱՍԱՆ: Յունիս 26 թուով
աս երկրէն առնուած լուրերուն նա-
յեղով, ապստամբութիւնը գետ կը
շարունակի: Կրտսէն թէ ուսուց նա-
ւախումբ մը Չինաստանի ծովեզերք-
ները սրտտեղուն պատճառաւ, Չինաց
կառավարութիւնը ուսուցող գէմ պա-
տերազմ հրատարակեց է:

ԽԱՌԵ ԼՈՒՐԵՐ

Հաբաթ օրը Նիգիւլի գետնան
վեհափառ Սեպտեմբեր 10-ը Սեպտեմ-
բեր 10-ը Վաղղի տեղութեան գործա-
կատար Պ. Պենեթէթի բարձրա-
պատիւ Բեշիտ փաշային տունը գացին
ու երկար տեսութիւն մը ըրին անոր
հետ:

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-ը
գիւրը սեպտեմբեր 4 թուով կը ծանու-
ցանէ, թէ Նիգիւլի տեղութեան ար-
տաքին գործող պաշտօնէի Սեպտեմ-
բեր 8-ը իրաւ կարեւոր նամակներ իւր
կէջ Սեպտեմբեր 10-ը Սեպտեմբեր 10-ը
Սեպտեմբեր 10-ը Սեպտեմբեր 10-ը
հանգակին յանձնուեցաւ որ տանի:

Տեղը — Նիւս լրագրին ալ կը ծա-
նուցանէ, թէ Տեղ Սեպտեմբեր 8-ը

Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը
Սեպտեմբեր 8-ը Սեպտեմբեր 8-ը

— Նիգիւլիական Սեպտեմբեր 8-

47-10210-13 3012 201 37 01144 001.000